

Kobiety rządzą polską wsią? Władza i płeć w wiejskich środowiskach lokalnych

Ilona Matysiak

*Konferencja „Warunki życia i aktywność kobiet
na terenach wiejskich w Polsce”*

15 października 2014

AKADEMIA
PEDAGOGIKI
SPECJALNEJ
im. Marii Grzegorzewskiej

The Maria Grzegorzewska
ACADEMY
OF SPECIAL
EDUCATION

02-353 Warszawa, ul. Szczęśliwicka 40, tel. (48 22) 589 36 00

Kobiety rządzą polską wsią?

- Udział kobiet jest szczególnie widoczny na najniższym szczeblu samorządowym – w samorządzie wiejskim.

Tabela 1. Procentowy udział kobiet w samorządzie lokalnym w podziale na typy gmin, 2013 r.

FUNKCJA W SAMORZĄDZIE A TYP GMINY	Gminy wiejskie	Gminy miejsko-wiejskie	Gminy miejskie
<i>Funkcja wójta, burmistrza, prezydenta miasta</i>	9,6		
<i>Funkcja radnego rady gminy</i>	25,6	25,2	27,1
<i>Funkcja sołtysa</i>	35,1	36,2	41,3

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych: www.stat.gov.pl.

Specyfika funkcji sołtysa

- Bogate tradycje historyczne funkcji sołtysa sięgające średniowiecznych lokacji wsi na prawie niemieckim.
 - Szerokie kompetencje samorządu gromadzkiego w dwudziestoleciu międzywojennym.
- Sołtys jako „gospodarz wsi”, „łącznik” pomiędzy jej mieszkańcami a władzą wyższego szczebla.
 - Funkcja wybieralna o charakterze społecznym.
- Sołtys jest organem wykonawczym sołectwa jako jednostki pomocniczej gminy.
 - Zależność finansowa i „instytucjonalna” od władz gminy.

Kobiety wśród sołtysów

Tabela 2. Procentowy udział kobiet wśród ogółu sołtysów, lata 1958, 1967, 2009 i 2013.

Rok	Udział kobiet wśród ogółu sołtysów		
	Liczba sołtysów ogółem	Liczba sołtysek ogółem	Udział kobiet wśród sołtysów
1958	40 589	317	0,8
1967	39 822	1 099	2,8
2009	40 254	12 144	30,2
2013	40 382	14 322	35,5

Źródło: obliczenia własne, GUS (1968), *Sołectwa i sołtysi*, Seria Statystyka Regionalna nr 15, Warszawa: GUS, str. 57; Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych: www.stat.gov.pl.

Kobiety wśród sołtysów

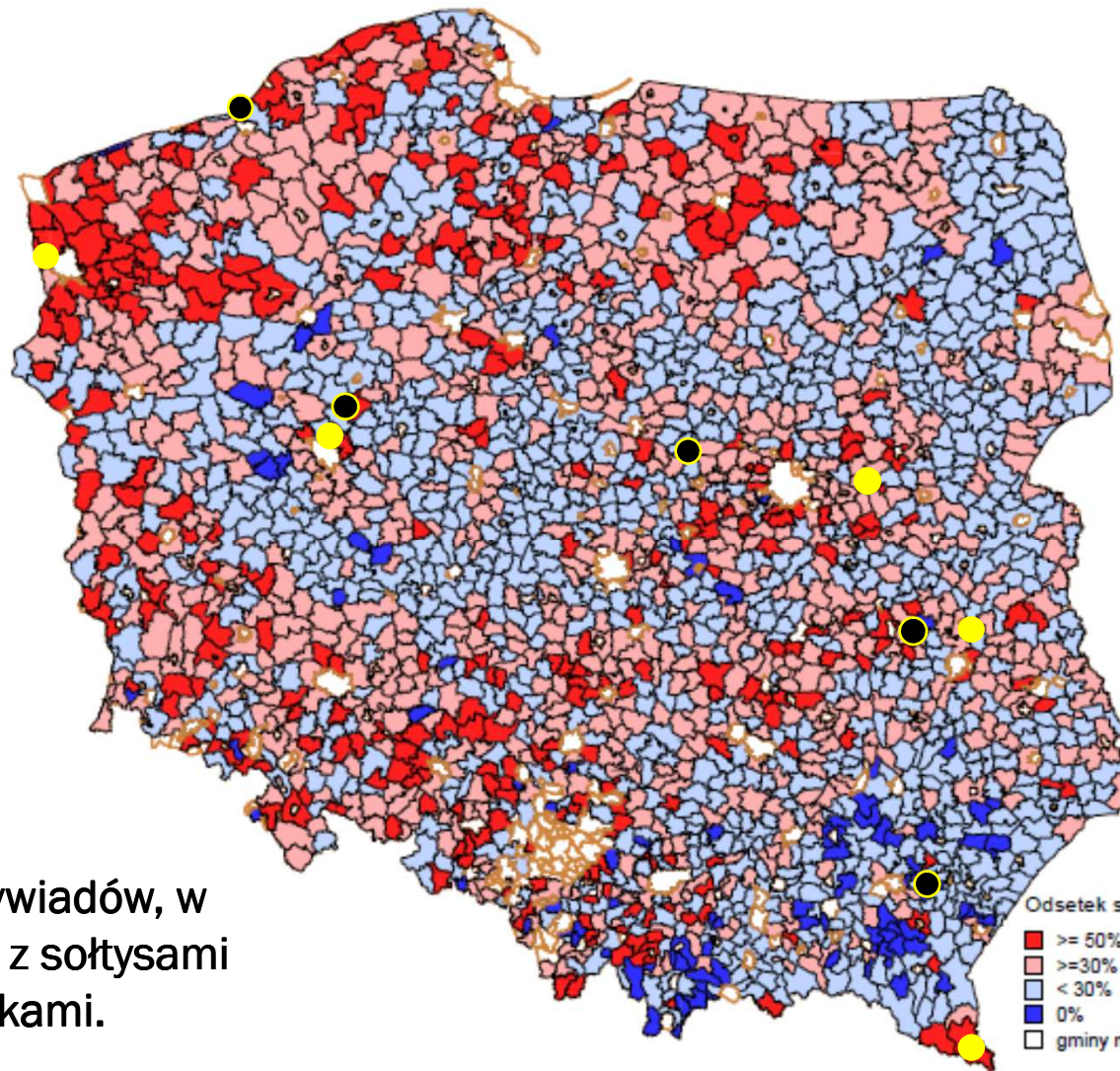
Jednostka terytorialna	1991	1995	1999	2003	2007	2011
województwo mazowieckie						
podregion ciechanowsko-płocki	8,0	13,5	16,9	25,3	32,6	34,2
podregion warszawski wschodni	17,4	22,3	24,3	32,2	38,0	41,6
województwo lubelskie						
podregion lubelski	11,4	14,9	15,3	19,8	29,2	36,0
podregion puławski	8,6	11,9	14,8	22,1	25,1	33,6
województwo podkarpackie						
podregion krośnieński	7,1	6,6	9,0	9,7	16,9	19,5
podregion rzeszowski	11,9	11,3	13,0	10,1	16,8	22,2
województwo wielkopolskie						
podregion poznański	11,3	15,7	19,0	23,2	30,9	34,1
województwo zachodniopomorskie						
podregion koszaliński	17,1	22,8	26,7	30,6	39,5	45,5
podregion szczeciński	19,3	24,2	30,1	38,9	48,6	52,8

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych uzyskanych od urzędów gmin w drodze wniosku o dostęp do informacji publicznej (lata 1991-2007), Bank Danych Lokalnych (2011 r.).

Wzrost liczby sołtysek

- Kim są kobiety, które zostają sołtyskami?
- Dlaczego jest ich coraz więcej?
- Co z tego wynika?

Źródło danych empirycznych

Gminy:

woj. Zachodniopomorskie

Dobra Szczecińska

Mielno

woj. Wielkopolskie

Murowana Goślina

Czerwonak

woj. Mazowieckie

Kałużyn

Wyszogród

woj. Lubelskie

Serniki

Ryki

woj. Podkarpackie

Lutowiska

Łańcut

Odsetek sołtysów w gminach:

108 wywiadów, w
tym 51 z sołtysami
i sołtyskami.

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS dla roku 2009.

Kto obejmuje funkcję sołtysa?

- Wiek większości badanych mieścił się w przedziale 40-70 lat.
- Dominowali sołtysi i sołtyski legitymujący się wykształceniem średnim zawodowym (technikum).
- Źródła utrzymania większości badanych to praca we własnym gospodarstwie lub emerytura bądź renta.
- Ponad połowa badanych angażowała się wcześniej w działania społeczne, wskazała na wzorce aktywności w rodzinie.
- Połowa badanych nie pochodziła ze „swoich” sołectw.

Dlaczego jest coraz więcej sołtysek?

- Marginalizacja funkcji sołtysa:

My na razie w gminie to tylko jesteśmy wolnymi słuchaczami. Czasami się zasięga tylko naszych opinii na jakieś sprawy. Żadnych mocy decyzyjnych to nie mamy. [M.W.9_m.s]

- Funkcja sołtysa nie zapewnia już dostępu do rzadkich dóbr:

Kiedyś wiadomo (...) ze wszystkim było ciężko za czasów komuny, a ta funkcja pozwalała więcej załatwić. [M.W.6_m.r]

- Oczekiwania poprawy warunków życia i „ożywienia” wsi:

(...) zapotrzebowanie jest bardziej na działacza, lidera. (...) Sołtys to jednak powinien być człowiek, który potrafi (...) być tym przedłużeniem, ramieniem do władzy czy do gminy. [L.R.4_m.r]

Dlaczego jest coraz więcej sołtysek?

- Mężczyźni są coraz mniej zainteresowani obejmowaniem funkcji sołtysa:

(...) jakoś i mężczyźni nie garną się do tej pracy takiej... Bo to jest społeczna praca, bo to nie jest jakoś opłacana praca. [Z.D.8_k.s]

(...) mężczyźni, ci młodzi, tak od trzydziestu do pięćdziesięciu lat, to jeżdżą do pracy, a kobiety raczej są w domach na miejscu i mają czas na to. [L.S.5_m.s]

I tam gdzie są młode kobiety, sołtyski, naprawdę to funkcjonuje dobrze. Natomiast jak jest 70-letni sołtys z 40-letnim stażem. Dobrze, że on to honorowo, to trzeba mu te zasługi przyznać, natomiast jakby z funduszem sołeckim sobie nie poradzi. [L.S.10_m.u]

Co z tego wynika?

- Badani sołtysi i sołtyski podejmowali podobne działania na rzecz swoich sołectw.
 - Kobiety nieco częściej kładły nacisk na inicjatywy integrujące mieszkańców i były bardziej cierpliwe w ich angażowaniu.
- Zaangażowanie w samorząd wiejski może być dla kobiet sposobem wyjścia „poza” tradycyjne role, zaspokojenia niezrealizowanych ambicji edukacyjnych czy zawodowych:

(...) nie pracowałam nigdzie zawodowo, w domu się siedziało, wiadomo, dzieciaki, monotonia, (...) a teraz bardziej z tymi ludźmi są spotkania różne, z sołtysami (...). [P.L.3_k.s]

Co z tego wynika?

- Nabywanie nowych kompetencji społecznych związanych z pełnieniem roli w lokalnym życiu publicznym:

(...) mam już większą odwagę, więcej mogę się wypowiedzieć. Bo tak na początku to się bałam, że urażę tego, urażę tamtego, ale teraz widzę, że to nie trzeba patrzeć, tylko trzeba wyciągać problemy i z nimi iść do przodu. [L.R.5_k.s]

Teraz to już się wyrobiłam i rozkręciłam, bo na początku było mi trudno wejść w jakąkolwiek rozmowę. Inaczej się rozmawia z rodziną czy znajomymi, a inaczej jak się chodzi do urzędu żeby załatwić jakąś sprawę. Tam trzeba uważać na słowa. [M.W.11_k.s]

Trochę się dowartościowałam - to na pewno. [Z.D.1_k.s]

Kobiety rządzą polską wsią?

- Funkcja sołtysa zapewnia niewielki zakres formalnej władzy, nie dostarcza wymiernych korzyści i jest obiektem rosnących oczekiwań społecznych. Mężczyźni powoli ustępują pola kobietom w samorządzie wiejskim.
- Funkcja sołtysa daje możliwość zyskania „widoczności” w lokalnym życiu publicznym i „treningu” kompetencji społecznych. Niewielka władza formalna nie oznacza braku wpływu na sprawy lokalne, budowanego w indywidualnych kontaktach z aktorami lokalnymi.
- Kobiety w rolach publicznych nie są „dziwnym zjawiskiem”.

Dziękuję za uwagę

imatysiak@aps.edu.pl

ilona.matysiak@uw.edu.pl